

ЗАГАЛЬНА ШКОЛА

УДК 373.5.014.5:305-053.6](2-22)(477)(045)

STRATEGIES OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS FOR EXPANDING GENDER OPPORTUNITIES IN LEARNING AND STUDENT DEVELOPMENT IN RURAL COMMUNITIES OF UKRAINE

СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ГЕНДЕРНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У НАВЧАННІ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВСТВА У СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Валентина Какадій

здобувач 4 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальна робота»
E-mail: vkakadij@gmail.com
ORCID 0000-0002-6660-3133
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна

Valentyna Kakadii

getter of the 4st year of the third (educational and scientific) level of higher education of the educational program “Social work”
E-mail: vkakadij@gmail.com
ORCID 0000-0002-6660-3133
Communal Institution "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council, Ukraine

ABSTRACT

The purpose of the publication is to reveal and evaluate existing practices that are used in general secondary education institutions in rural communities and affect gender opportunities in education and student development; establishment of the main obstacles and shortcomings in the education system, which create unequal conditions for students of different genders in rural schools; development of specific strategies and recommendations for improving gender equality and inclusion in rural schools, taking into account the specific needs and capabilities of male and female students.

The article examines the theoretical foundations of gender equality in education, as well as the peculiarities of rural communities in Ukraine, which affect the gender opportunities of apprenticeship. Based on the analysis of available research and practice, the authors of the article identify the main obstacles and shortcomings in the education system that create unequal conditions for students of different genders in rural schools.

Among such obstacles and shortcomings, the author includes: lack of equal opportunities for learning (in rural schools, there is often an uneven distribution of resources, which negatively affects the quality of education. This can lead to the fact that girls and boys from rural communities have fewer opportunities to receive quality education); gender stereotypes (rural communities often retain gender stereotypes that limit the opportunities of women and girls. This can lead to the fact that girls and women do not choose such professions, which are considered traditionally male, or do not occupy leadership positions); insufficient training of teachers in gender equality issues (teachers are important agents of change in ensuring gender equality in education. They must be

aware of gender stereotypes and have the skills to overcome them).

Based on the analysis of the existing problems, based on the experience of the creation and operation of the anti-discrimination center of the Communal Institution "Ogiiv Lyceum" of the Sakhnovshchyna Village Council of the Krasnograd District of the Kharkiv Region, the author of the article develops specific strategies and recommendations for improving gender equality and inclusion in rural schools. These strategies and recommendations include: development and implementation of gender-sensitive educational programs that contribute to the formation of gender-equal values and norms; professional development of teachers in matters of gender equality; cooperation with the local community. The implementation of these strategies and recommendations will ensure gender equality in education and promote the development of apprenticeships in rural communities of Ukraine.

Key words: *gender equality, non-discrimination, apprenticeship, teaching, rural communities, educational environment of general secondary education institutions.*

Актуальність теми. В умовах тривалого воєнного конфлікту, соціально-економічних проблем, пов'язаних з відновленням після наслідків пандемії, вивчення та впровадження стратегій для розширення гендерних можливостей у навчанні та розвитку учнівства залишаються актуальними завданнями сучасної освіти України. Ці заходи мають бути спрямованими на підтримку інклюзивності, рівноправ'я та підвищення якості навчання для всіх учениць і учнів. У Законі України «Про освіту» наголошено, що освітня діяльність має базуватися на принципах «рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками» (Верховна Рада України, 2017). Відповідно, школа як провідна соціалізаційна інституція, стоїть перед важливим завданням відмови від стереотипних уявлень про ролі хлопців та дівчат у навчанні та поза ним. Заклади освіти мають стати місцем підтримки різних гендерних ідентичностей, включаючи учнів і учениць, які не вписуються у традиційні гендерні ролі.

Розробка і реалізація закладами загальної середньої освіти стратегій, спрямованих на зменшення ваги гендерних стереотипів у соціалізації учнівства та врахування різноманітності сучасного суспільства, сприяють створенню безпечного та підтримуючого освітнього середовища для учнівства і вчительства. Такі стратегії, орієнтовані на врахування різниці в потребах та можливостях учениць і учнів різних гендерів, можуть сприяти підвищенню якості навчання та покращенню академічних досягнень. Це, в свою чергу може сприяти більш ефективному використанню людського потенціалу та розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема гендерної соціалізації дітей різних вікових категорій була охарактеризована у наукових працях різних авторів, зокрема І. Кльоціної, І. Кона, Л. Попової, О. Марущенка, О. Малахової (Масалітіної) та ін. Методологічні аспекти гендерної соціалізації були досліджені такими вченими, як Т. Арканцева, С. Бем, Т. Бендас, Т. Говорун, П. Горностай, Т. Дороніна, О. Кікінежді, І. Клецина, В. Кравець, В. Москаленко, М. Скорик, Л. Штилева та ін. Праці таких авторів, як С. Гаубас, Д. Ісаєв, О. Кікінежді, Н. Коцур, О. Кузнецова, В. Кравець, О. Олійник,

О. Сечейко, М. Ткалич присвячені питанням гендерного аспекту становлення особистості. Адаптаційні та інтеграційні процеси серед сільської молоді досліджували О. Василенко, І. Губеладзе, К. Демида Т. Момот та інші науковці.

Слід зазначити, що сьогодні бракує конкретних цілісних практико-орієнтованих, спрямованих на підтримку принципу гендерної рівності стратегій щодо покращення якості освіти та створення сприятливого освітнього середовища для учениць і учнів у сільських школах.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Метою публікації є розкриття теоретичних основ та практик, які застосовуються в закладах загальної середньої освіти у сільських громадах й впливають на гендерні можливості у навчанні та розвитку учнівства; встановлення основних перешкод та недоліків у системі освіти, які створюють нерівні умови для учнівства різних гендерів у сільських школах; розробка конкретних стратегій та рекомендацій для покращення гендерної рівності та інклюзії у сільських школах, з урахуванням певних потреб та можливостей учнів і учениць.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Гендерна рівність в освіті передбачає рівні можливості жінок та чоловіків у отриманні якісної освіти, незалежно від їхньої статі, гендерної ідентичності чи сексуальної орієнтації. Це включає в себе рівні можливості для навчання, кар'єрного зростання та професійного розвитку. Гендерна рівність в освіті сприяє створенню справедливого, рівноправного та інклюзивного середовища. Загалом же освітня політика України базується на принципі рівного введення чоловіків і жінок у всі сфери суспільного життя без будь-яких стереотипів, що позитивно впливає на економічний та соціальний розвиток країни. У схваленому Кабінетом Міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-р. документі «Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації» йдеться про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидію будь-якій дискримінації, зокрема й шляхом запровадження змін у роботі закладів освіти задля досягнення наступних цілей: 1) фіксація гендерної рівності у нормативних документах, на які орієнтуються освітяни у своїй роботі; 2) впровадження інноваційних технологій формування гендерночутливого освітнього простору, гендерночутливих практик викладання у закладі освіти; 3) підвищення рівня знань педагогів у питаннях гендерної рівності; 4) забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації (Верховна Рада України, 2022). Відповідно до провідних ідей та цінностей демократичного суспільства, в контексті впровадження реформи Нова українська школа в освіті у сучасних закладах загальної освіти слід приділяти більше уваги формуванню у дітей активної громадянської позиції, стійких морально-етичних принципів, поваги до гідності та прав людини. Вони повинні мати здатність критично мислити, приймати відповідальні рішення, змінювати навколишній світ, конкурувати на ринку праці та навчатися протягом упродовж життя. З метою досягнення цих цілей у закладі освіти необхідно створити належне культурно-мовне та освітньо-розвивальне середовище на засадах недискримінаційного підходу. Один із показників успішної реалізації цього середовища – дотримання принципів гендерної рівності.

Однак, впровадження гендерної рівності у сільських громадах має свої

певні особливості. По-перше, це відсутність рівних можливостей для навчання через нерівномірний розподіл ресурсів, що негативно впливає на якість освіти. Це може призводити до того, що дівчата та хлопці з сільських громад мають менші шанси отримати якісну освіту. По-друге, стійкими залишаються гендерні стереотипи, обмежуючи можливості жінок та дівчат. Це може призводити до того, що вони утримуються від обрання традиційно чоловічих професій та утримуються займати керівні посади. По-третє, сільські жінки обмежені у використанні нових можливостей через перевантаження неоплачуваною роботою з догляду за домашнім господарством та дітьми. Крім того, багато жінок стали ще більш вразливими з моменту російської агресії проти України, особливо в тих регіонах, де запроваджено навчання в режимі онлайн і тому діти перебувають вдома. Безперечно, у сільській громаді ключову роль у забезпеченні гендерної рівності відіграє саме заклад освіти. Створення у ньому недискримінаційного освітнього середовища передбачає активну підтримку однакового ставлення до чоловіків і жінок, хлопців і дівчат, а також забезпечення рівних можливостей для самореалізації особистості незалежно від статі. Освітні і виховні ресурси мають пропагувати нестереотипні образи жінок і чоловіків, сприяти ліквідації причин гендерної нерівності та забезпечувати рівні права для жінок і чоловіків.

На підставі вищезазначених теоретичних основ дослідження можна сформулювати такі стратегії розширення гендерних можливостей у навчанні та розвитку учнівства у сільських громадах України, як:

1. Використання гендерночутливих навчальних та виховних матеріалів; розробка та впровадження гендерночутливих освітніх програм, які враховують інтереси учнів і учениць; створення антидискримінаційного, безпечного та інклюзивного середовища в школі.

2. Підвищення кваліфікації освітян у питаннях гендерної рівності. Адже педагоги виступають основними агентами змін у впровадженні гендерного підходу в діяльність закладу загальної середньої освіти, зокрема з урахуванням недискримінаційного та інклюзивного підходів в освіту.

3. Гендерночутлива профорієнтація, яка сприяє учням і ученицям свідомо обрати свій шлях у житті.

4. Співпраця закладу освіти з місцевою громадою спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, створить підґрунтя для врахування потреб різних груп жінок і чоловіків при прийнятті рішень у всіх сферах та на всіх рівнях. Досягти співпраці можна шляхом проведення освітніх заходів для батьків та представників місцевої влади, а також залучення їх до участі в житті школи. Органи місцевого самоврядування та школа можуть тісно співпрацювати, наприклад, при здійсненні обліку дітей, які проживають в межах громади, для забезпечення кожній дитині права на здобуття дошкільної / шкільної освіти.

Реалізація цих стратегій передбачає створення антидискримінаційного центру, який стане оередком для системного впровадження ідей та поширення практики гендерної рівності в сільських громадах України.

Для підтвердження цих узагальнень ми пропонуємо розглянути досвід перебування діяльності ЗЗСО у сільській місцевості на засадах м'якого і ненав'язливого формування гендерної свідомості у дорослих і дітей, поваги до

різноманіття та недискримінації на прикладі конкретного закладу освіти. Також проаналізуємо вплив роботи антидискримінаційного центру закладу загальної середньої освіти на правову гендерну просвіту учнів і учениць, вчителів і вчительок, батьків і матерів, місцевого населення сільської громади та підвищення їхньої самосвідомості.

Зазначимо, що для розв'язання дослідницьких завдань було використано сукупність методів: методики гендерного аудиту, гендерного аналізу уроку та розроблений авторкою цієї статті алгоритм антидискримінаційного аналізу уроку.

Основні шляхи створення гендерночутливого, недискримінаційного середовища у окремому закладі освіти сільської місцевості та наслідок цього процесу – запровадження довгострокової стратегічної комплексної освітньої програми, яка охоплює вже усю сільську громаду, ми розглянемо на прикладі ініціативи Комунального закладу «Огіївський ліцей» Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області. Матеріалами дослідження можна вважати освітнє середовище ліцею, де навчається 96 осіб і працює 22 вчителі, а також матеріали роботи антидискримінаційного центру цього закладу освіти.

Зазначимо, що у кінці 2014 року Огіївський навчально-виховний комплекс Сахновщинської районної ради Харківської області долучився до дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня «Науково-методичні засади впровадження гендерних підходів у систему роботи навчальних закладів» на 2014 – 2018 роки, розробленою Гендерним інформаційно-аналітичним центром «Крона» та Харківською академією неперервної освіти (Наталія Тонких, 2017).

В рамках цього проєкту було здійснено аналіз організації освітнього простору, включаючи настінне оформлення; навчально-методичні матеріали (програми, зошити, дидактичний матеріал і т.д.), виховну, урочну та позаурочну діяльність. Також детально розглянуто стиль комунікації педагогів, що використовувався вчителями і вчительками у навчально-виховному процесі. На основі результатів аналізу команда експертів розробила конкретні рекомендації щодо формування гендерночутливого простору школи. Участь у цьому проєкті відкрила нові можливості для саморозвитку вчителів. Адже тренерська команда провела низку тренінгів, науково-практичних семінарів, дискусій, екскурсій, бесід, літню школу з розвитку гендерної чутливості. Крім того, педагоги були заохочені до творчої роботи, що включала написання спільних методичних посібників, особистих гендерних історій, статей, а також розробку гендерночутливих навчальних уроків та виховних сценаріїв.

Так, упродовж кількох років відбувалися поступові зміни у світогляді педагогів, підвищився рівень їх гендерної чутливості та правової грамотності, набуття практики не тільки виявлення гендерних стереотипів, упереджень та дискримінації, але і їх усунення. Варто зазначити, що участь у гендерному експерименті була добровільною і тому не усі вчителі і вчительки виявили бажання долучитися до нього. З усього педагогічного колективу на той час 25 осіб: 6 (24%) категорично відмовилися брати участь у проєкті, 7 (28%) стали дуже активним його осередком, а 12 (48%) були не дуже сумлінними у ньому.

Паралельно був проведений гендерний аудит, що дозволив виявити сильні та слабкі місця у дотриманні гендерної рівності та уникненні дискримінації у закладі освіти.

За результатами аудиту з метою забезпечення дотримання принципів

рівності, недискримінації та запобігання насильству у закладі загальної середньої освіти було створено антидискримінаційний центр, вплив якого згодом поширився на громаду. До складу антидискримінаційного центру увійшли: представники і представниці закладу загальної середньої освіти, зокрема педагогічний колектив, учнівський та батьківський комітети; представники місцевої громади, зокрема представники органів місцевого самоврядування; фахівці у сфері рівності, недискримінації та запобігання насильству, які залучалися на рівні експертної роботи.

Функціями антидискримінаційного центру стало:

- проведення освітніх заходів з метою підвищення обізнаності учнівства, педагогів та батьківства у питаннях рівності та недискримінації;
- забезпечення профілактики випадків дискримінації, насилля та булінгу в закладі загальної середньої освіти;
- надання підтримки жертвам дискримінації, насилля та булінгу;
- співпраця з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами у питаннях забезпечення рівності та недискримінації.

Відзначимо, що у діяльності центру вирішуються такі завдання:

- створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища для всіх учениць і учнів, незалежно від їхньої статі, раси, етнічної приналежності, релігії, сексуальної орієнтації, інвалідності тощо;
- запобігання та протидія дискримінації, насиллю та булінгу;
- підвищення обізнаності учнівства, педагогічного складу та батьківської спільноти у питаннях рівності та недискримінації.

Діяльність антидискримінаційного центру проводиться за спеціально розробленим планом та наведеними нижче основними напрямками.

1. Інформаційно-просвітницька робота серед вчителів, учнів, батьків та осіб, з якими проживають діти. Наприклад, вивчення нормативних документів, проведення тренінгів, бесід, перегляд фільмів із гендерної проблематики; обговорення матеріалів, інформацій, з питань недискримінації та правових аспектів.

Також у центрі поступово формується фонд літератури гендерного, недискримінаційного, правового спрямування та дотичних до них тем: книги, гендерні журнали «Я» різних тематичних випусків, листівки з портретами видатних жінок, буклети, роздатковий матеріал тощо.

Консультації антидискримінаційного центру допомагають помічати дискримінаційні моменти, розбиратися в питаннях рівності, гендерної чутливості та позбуватися власних стереотипів.

2. Включення антидискримінаційної складової у всі розділи річного плану роботи.

У плані роботи намічено провести цикл заходів, які сприяють правовій освіті, недискримінації, протидії насильству, просуванню ідей гендерної рівності (наприклад: Всесвітній День Гідності, 16 днів проти насильства, Міжнародний день жінок і дівчат у науці, 8 березня та ін).

Також у центрі обговорюється питання працевлаштування випускників 9-11-х класів. Цей аналіз дозволяє зробити висновки про вагу впливу стереотипів на вибір професії випускниками і випускницями. З'ясовано, що завдяки участі

школи в експериментальній роботі, з кожним наступним роком гендерна компетентність вчительства зростає, що, у свою чергу, позитивно впливає на дітей. Адже поступово формується недискримінаційне освітнє середовище, у якому звучать фемінітиви, настінний простір позбавлений стереотипів та насилля, більшість навчальних уроків і виховних заходів є гендерночутливими. Все це сприяє свідомому, нестереотипному вибору навчального закладу, у якому випускники/-ці бажають продовжити навчання. Наприклад, двох дівчат зацікавила робота у поліції, двох інших ІТ-сфера та кібернетика, а троє хлопців обрали професію кухаря, педагога, медика.

3. Методичний супровід навчальних уроків. У закладі освіти має місце добровільне взаємовідвідування уроків із подальшим аналізом і обговоренням його гендерної складової (проводиться кількісний підрахунок учительської уваги кожній дитині).

Центр допомагає розробляти гендерночутливі уроки та навчає проводити антидискримінаційний аналіз підручників. Гендерна чутливість – це здатність бачити та розпізнавати стереотипи, а також нівелювати їх вплив на свідомість учнівства. Важливо під час проведення уроків однаково (наприклад, тільки на ім'я) звертатися до дітей різної статі; надавати однаковий час на відповідь хлопцям і дівчатам; однаково ставитися до хлопців і дівчат, до дітей різних етносів, дітей з інвалідністю, різного соціального стану тощо; не розподіляти задачі, вправи за статевим принципом; не транслювати власні стереотипи.

4. Методичний супровід виховних заходів. Сценарії шкільних свят, виховних годин, урочистостей проводяться за гендерночутливими сценаріями. Важливо пропонувати дітям сучасні, змістовні, цікаві виховні заходи, які вчать їх критично мислити, працювати у команді, розвивають здібності і навички. Наприклад, антидискримінаційний центр висловив пропозицію провести імітаційну гру Вибори М18 (Austausch e V, 2018). Готувалися до цієї гри три місяці. Спочатку провели цикл тренінгових занять, на яких учасники і учасниці дізналися про такі поняття, як ідентичність, різноманіття, толерантність, упередженість, дискримінація, стереотипи, а також як їх розпізнавати та уникати; переглянули відеоролики про маніпуляцію та як їй протидіяти; вчилися аналізувати та порівнювати передвиборчі програми кандидатів.

Дуже цінним вважаємо момент, коли діти самостійно обирають собі ролі та види занять із широкого спектру різних діяльностей, об'єднуються у різні групи (наприклад, дільнична виборча комісія, спостерігачі, екзит-пол, журналісти). Головний принцип «Виборів М18» – добровільна участь дітей та молоді у грі. Під час виборів організуються різні майстеркласи. Їх можуть проводити учні / учениці, вчителі / вчительки, батьки. Цікавим виявився гендерний аналіз цього заходу, який показав, що діти дійсно обирали заняття за власними інтересами та схильностями. Наприклад, дехто з хлопців зацікавився плетінням гачком, тоді як деякі дівчата обирали заняття спортом чи логічні ігри.

5. Аудит простору закладу освіти. Цей інструмент дозволяє з'ясувати, чи не містить організація внутрішнього і зовнішнього простору дискримінаційних моментів. У школі на стінах, у бібліотеці, класних кімнатах, коридорах розміщено гендерночутливу наочність, її розробив Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА», і яку передав у лицей в рамках дослідно-експериментальної роботи.

6. Комунікація між учнями / учнями і учителями / учительками. У процесі комунікації важливо використовувати недискримінаційну мову. Наприклад, вживати фемінітиви для називання осіб жіночої статі.

7. Досвід педагогів щодо створення недискримінаційного середовища.

Цікавим і корисним виявився досвід проведення обласної (не)конференції mini-EdCamp Огіївка «Реалізація Цілей Сталого Розвитку у сфері освіти до 2030 року: плани, перспективи, перші кроки», на яку було запрошено провідних експертів і експертів України з гендерних та недискримінаційних питань

Своїм досвідом щодо створення недискримінаційного середовища у закладі освіти вчительки ліцею поділилися на Міжнародних учительських (не)конференціях EdCamp Ukraine – «Гендерний прорив школи можливий: із досвіду мого навчального закладу» (EdCamp Ukraine 2016), та «Антидискримінаційна експертиза підручників: усе, що варто знати» (EdCamp Ukraine 2019), «Як школа може дискримінувати дитину: поговоримо про «приховане»» (EdCamp Ukraine 2021).

Дві вчительки ліцею завершили Сертифікаційну програму з підготовки експертного кола для здійснення антидискримінаційної експертизи освітнього контенту і отримали сертифікати Міністерства освіти і науки, тому долучаються до антидискримінаційної експертизи електронних версій підручників, що видаються за державний кошт. «Антидискримінаційна експертиза підручників має на меті віднайти у текстових та позатекстових (ілюстрації, методичний апарат, апарат орієнтування) матеріалах підручника вияви дискримінації за захищеними ознаками (раса, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне та соціальне походження, мова та ін.) у формі стереотипів, ксенофобії, ейджизму, андро- та етноцентризму, сексизму тощо та надати рекомендації щодо їх усунення» (О. Малахова, О. Марущенко, Т. Дрожжина, Т. Коробкіна, 2016).

Отже, вчительки ліцею, здобувши інформальну освіту, сприяють поширенню ідеї недискримінації в освіті: започаткували антидискримінаційний центр, проводять антидискримінаційний аналіз підручників та поширюють свої знання серед колег.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Забезпечення рівних можливостей для учнівства незалежно від гендерної належності важливе для сучасного українського суспільства. Відповідні стратегії в закладах загальної середньої здатні ефективно сприяти побудові адаптивної, інклюзивної системи освіти.

На основі аналізу наявних проблем, ґрунтуючись на досвіді роботи антидискримінаційного центру Комунального закладу «Огіївський ліцей» Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, визначено загальні стратегії та рекомендації для покращення гендерної рівності та інклюзії у сільських школах. Ці стратегії та рекомендації включають:

Аудит та моніторинг простору закладу освіти. Аналіз комунікації між учителями / учительками й учнями / ученицями з метою викорінення будь-яких проявів дискримінації.

Зміни в освітньому процесі, наприклад, розробка та впровадження гендерночутливих освітніх програм, які враховують гендерні відмінності в інтересах та потребах учнівства, а також сприяють формуванню гендерно рівних

цінностей та норм; включення антидискримінаційної складової у всі розділи річного плану роботи ЗЗСО; методичний супровід уроків та виховних заходів з використанням недискримінаційного підходу.

Підвищення кваліфікації педагогів у питаннях гендерної рівності. Педагоги діляться своїм досвідом щодо створення недискримінаційного середовища, отримують знання та навички для створення гендернорівного освітнього середовища та подолання гендерних стереотипів.

Співпраця з місцевою громадою. Закладам загальної середньої освіти необхідно співпрацювати з місцевою громадою для формування гендерно рівних цінностей та норм. Вчителі і вчительки мають забезпечувати проведення інформаційно-просвітницької роботи, навчань, тренінгів не лише для учнівства, а й батьків та осіб, з якими проживають діти, всієї сільської громади.

Реалізація цих стратегій та рекомендацій дозволить забезпечити гендерну рівність в освіті та сприяти розвитку учнівства у сільських громадах України.

Важливим осередком впровадження антидискримінаційного підходу в освіті є антидискримінаційний центр, що створюється у ЗЗСО і повинен мати чітко визначену структуру та функції. Для ефективної роботи антидискримінаційного центру важливо забезпечити його ресурсне забезпечення, зокрема фінансування, штатну чисельність та доступ до необхідних матеріалів та ресурсів. Антидискримінаційний центр повинен співпрацювати з іншими зацікавленими сторонами, зокрема з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та іншими закладами освіти. Створення антидискримінаційного центру в закладах загальної середньої освіти сприятиме створенню безпечного та інклюзивного освітнього середовища для всіх учнів і учениць, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Про освіту : Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.11.2023)

Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації : Розпорядження КМУ від 20 грудня 2022 р. № 1163-р схвалено Кабінетом Міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-2022-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.11.2023)

Наталя Тонких. Гендерний освітній експеримент: шкільна революція від ГІАЦ «КРОНА» 2017 <https://ua.boell.org/uk/2017/09/01/genderniy-osvitniy-eksperiment-shkilna-revoluciya-vid-giac-krona-i-partneriv> (дата звернення: 06.11.2023)

Іванцов М, Іванюк І, Раше Тіно, Тавшавадзе Ціра За розвиток громадянської активності дітей та молоді у Східній Європі Методичний осібник з громадянської освіти та політичної просвіти. URL: <https://austausch.org/zanjattja-1-7/> (дата звернення: 06.11.2023)

Малахова О.А., Марущенко О.А., Дрожжина Т.В., Коробкіна Т.В. Теоретико-методологічні засади гендерної експертизи підручників: [Експертиза шкільних підручників] / за заг. ред. О.М. Топузова, Н.Б. Вяткіної. Київ : Педагогічна думка, 2016 // <https://qrgo.page.link/Se8gg> (дата звернення: 06.11.2023)

REFERENCES

Pro osvitu : Zakon Ukrayiny vid 05 ver. 2017 r № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennya: 06.11.2023)

Stratehiya vprovadzhennya hendernoyi rivnosti u sferi osvity do 2030 roku ta zatverdzhennya operatsivnoho planu zakhodiv na 2022-2024 roky z yiyi realizatsiyi : Rozporyadzhennya KМУ vid 20 hrud 2022 p. № 1163-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (data zvernennya: 06.11.2023)

Natalya Tonkykh. Hendernyy osvityniy eksperyment: shkil'na revolyutsiya vid HIATs «KRONA» 2017 URL: <https://ua.boell.org/uk/2017/09/01/genderniy-osvityniy-eksperyment-shkilna-revolyuciya-vid-giac-krona-i-partneriv> (data zvernennya: 06.11.2023)

Ivantsov M, Ivanyuk I, Rashe Tino, Tavshavadze Tsira Za rozvytok hromadyans'koyi aktyvnosti ditey ta molodi u Skhidniy Yevropi Metodychnyy osibnyk z hromadyans'koyi osvity ta politychnoyi prosvity. URL: (<https://austausch.org/zanjattja-1-7/>) (data zvernennya: 06.11.2023)

Malakhova O.A., Marushchenko O.A., Drozhzhyna T.V., Korobkina T.V. Teoretyko-metodolohichni zasady hendernoyi ekspertyzy pidruchnykiv: [Ekspertyza shkil'nykh pidruchnykiv] / za zah. red. O.M. Topuzova, N.B. Vyatkinoyi. Kyyiv : Pedahohichna dumka, 2016 // <https://qr.go.page.link/Se8gg> (data zvernennya: 06.11.2023)

АНОТАЦІЯ

Метою публікації є розкриття та оцінка наявних практик, які застосовуються в закладах загальної середньої освіти у сільських громадах й впливають на гендерні можливості у навчанні та розвитку учнівства; встановлення основних перешкод та недоліків у системі освіти, які створюють нерівні умови для учнівства різних гендерів у сільських школах; розробка конкретних стратегій та рекомендацій для покращення гендерної рівності та інклюзії у сільських школах, враховуючи певні потреби та можливості учнів і учениць.

У статті розглядаються теоретичні основи гендерної рівності в освіті, а також особливості сільських громад України, які впливають на гендерні можливості учнівства. На основі аналізу наявних досліджень та практики автори статті визначають основні перешкоди та недоліки у системі освіти, які створюють нерівні умови для учнівства різних гендерів у сільських школах.

До таких перешкод та недоліків авторка відносить: відсутність рівних можливостей для навчання (у сільських школах часто спостерігається нерівномірний розподіл ресурсів, що негативно впливає на якість освіти. Це може призводити до того, що дівчата та хлопці із сільських громад мають менші можливості отримати якісну освіту); гендерні стереотипи (у сільських громадах) часто зберігаються гендерні стереотипи, які обмежують можливості жінок та дівчат. Це може призводити до того, що дівчата та жінки не обирають такі професії, які вважаються традиційно чоловічими, або не займають керівні посади); недостатня підготовка педагогів у питаннях гендерної рівності (педагоги є важливими агентами змін у забезпеченні гендерної рівності в освіті. Вони повинні бути обізнані про гендерні стереотипи та мати навички для їх подолання).

На основі аналізу наявних проблем, ґрунтуючись на досвіді створення і роботи антидискримінаційного центру Комунального закладу «Огіївський ліцей» Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, авторка статті розробляє конкретні стратегії та рекомендації для

покращення гендерної рівності та інклюзії у сільських школах. Ці стратегії та рекомендації включають: розробку та впровадження гендерночутливих освітніх програм, які сприяють формуванню гендерно рівних цінностей та норм; підвищення кваліфікації педагогів у питаннях гендерної рівності; співпраця з місцевою громадою. Реалізація цих стратегій та рекомендацій дозволить забезпечити гендерну рівність в освіті та сприяти розвитку учнівства у сільських громадах України.

Ключові слова: *гендерна рівність, недискримінація, учнівство, вчительство, сільські громади, освітнє середовище закладів загальної середньої освіти.*